

Ворохаєв О. А.

ORCID 0000-0003-3943-4300

Аспірант кафедри соціальної роботи
та освітніх і педагогічних наук,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: a.vorokhaiev@gmail.com

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті проаналізовано проблему пізнавальної діяльності студентів магістратури. З'ясовано, що сприяє пізнавальній діяльності студентів магістратури під час опанування валеологічних дисциплін: вирішення завдань проблемного характеру, індивідуальний пошук і вивчення нових знань; усвідомлення потреби, важливості, доцільності вивчення навчальних дисциплін, що сприяють збереженню здоров'я. Обґрунтовано, що майбутніх фахівці соціальної сфери мають безпосередньо впливати на процес збереження здоров'я самих себе та клієнтів, що потребують профілактичної діяльності з попередження негативних та шкідливих звичок.

Мета статті – проаналізувати деякі аспекти пізнавальної діяльності студентів магістратури закладів вищої освіти.

Методологія базується на загальних принципах та базових сучасних положеннях педагогічної науки, психології, і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення наукових та методичних поглядів вітчизняних науковців на проблему пізнавальної діяльності студентів магістратури.

Наукова новизна: доведено, що активізації пізнавальної діяльності студентів магістратури в процесі вивчення валеологічних дисциплін найбільш сприяє вирішення завдань проблемного характеру.

Висновки. 1. Проблема пізнавальної діяльності студентів магістратури спеціальності «Соціальна робота» є необхідною складовою освітнього процесі закладів вищої освіти. 2. Основою пізнавальної діяльності є складне поєднання інтелектуальної, вольової та емоційної сфери майбутніх соціальних працівників. 3. Пізнавальна діяльність студентів магістратури стимулюється вольовими зусиллями та увагою. 4. Активізації пізнавальної діяльності в процесі збереження здоров'я студентами магістратури сприяють: вирішення завдань проблемного характеру, індивідуальний пошук і вивчення нових знань; усвідомлення потреби, важливості, доцільності вивчення навчальних дисциплін.

Ключові слова: студенти магістратури; пізнавальна діяльність; здоровий спосіб життя; збереження здоров'я.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Успішність освітнього процесу безпосередньо пов'язана з проблемою активізації пізнавального інтересу та пізнавальної діяльності студентів, особливо важливо це для студентів магістратури спеціальності «Соціальна робота». Дидактичний принцип активності передбачає організацію процесу навчання так, щоб стимулювати власне особистісну активність студентів магістратури. Теоретичними та практичними засадами сучасної підготовки фахівця соціальної сфери є завдання навчити постійно вчитися, сформулювати переконання, що професіонал є майстром лише за умови постійного вдосконалення, розвитку рівня освіти. Важливим завданням сучасної вищої освіти є створення умов для того, щоб студенти магістратури виявляли активність та ставали суб'єктами власної освіти. Викладання дисциплін циклу професійної підготовки в магістратурі спеціальності «Соціальна робота», особливо курсу «Формування здорового способу життя», не обмежується опануванням знань про здоров'я лише теоретичного рівня. Ця дисципліна формує у студентів магістратури і засвоєння практичних умінь у здоров'язбереженні та передбачає практичну діяльність, спрямовану на активне, свідоме, цілеспрямоване використання знань, розвиток уміння їх застосовувати в процесі збереження здоров'я студентів та осіб, що потребують послуг.

Невирішеними раніше частинами проблеми вважаємо вивчення засобів активізації пізнавальної діяльності студентів магістратури в процесі здоров'язбереження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною основою нашого дослідження є психологічні праці С. Рубінштейна. Педагогічні аспекти активізації пізнавальної діяльності та дидактичні особливості викладання дисциплін валеологічного спрямування відображені в дослідженнях вітчизняних учених (В. Геніка, С. Грищенко, В. Котелевського, В. Литвиненко, М. Лянного, О. Лянною, О. Міхєенко, Н. Ничкало, М. Носка, Ю. Носко). У нашому дослідженні також зосереджено увагу на роботах одного з зарубіжних дослідників, що вивчали пізнавальну діяльність та її активізацію – В. Колбанов.

Мета статті – проаналізувати деякі аспекти пізнавальної діяльності студентів магістратури закладів вищої освіти.

Методологія базується на загальних принципах та базових сучасних положеннях педагогічної науки, психології, і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення наукових та методичних поглядів вітчизняних науковців на проблему пізнавальної діяльності студентів магістратури.

Наукова новизна: доведено, що активізації пізнавальної діяльності студентів магістратури в процесі вивчення валеологічних дисциплін найбільш сприяє вирішення завдань проблемного характеру.

Результати дослідження. Процес пізнавальної діяльності студентів магістратури спеціальності «Соціальна робота» є ефективною формою систематичного, емоційного, безпосереднього, живого спілкування викладача зі студентами та дозволяє отримати необхідну кількість інформації з проблемних питань збереження здоров'я. Необхідною умовою проведення лекцій з валеологічних дисциплін є конкретизація складних для самостійного опрацювання студентами магістратури питань зі збереження здоров'я. Також для нашого дослідження необхідно дослідити роботу вітчизняних вчених Н. Ничкало, В. Кудиної. В якій розглядаються різні аспекти професійної освіти в зарубіжних країнах в порівнянні з досвідом України [6, с. 32].

Погоджуємося з думкою вітчизняних вчених Н. Ничкало, В. Кудиної, що «традиційна лекція має свої недоліки, а саме: привчає до пасивного, некритичного сприймання навчального матеріалу (деякі студенти механічно записують викладену інформацію без будь-якого аналізу й усвідомлення); лекційний курс не завжди сприяє створенню мотивації до самостійної праці; засвоєння навчального матеріалу вимагає від студента зосередженості, зацікавленості, посиленої уваги протягом тривалого часу. Подібна форма занять часто супроводжується прогресуючою втомою слухачів, що значно знижує обсяг засвоєної інформації. Останнє підтверджується даними Національної лабораторії тренінгу США, згідно з якими на лекціях засвоюється 5% навчального матеріалу, під час самостійної роботи з літературою – 10-30%, виконання практичних завдань забезпечує засвоєння близько 75% інформації, а під час навчання інших – 90%» [6, с. 54].

Важливими, на наш погляд, є теми, що вивчаються навчальним предметом «Формування здорового способу життя» в процесі підготовки студентів магістратури спеціальності «Соціальна робота». Під час опанування яких, наприклад, «Партнерство школи та громадських організацій щодо формування здорового способу життя у молодіжному середовищі» питання: «Що таке педагогічна профілактика?», «Що означає формування особистісної стійкості до факторів ризику?» дозволяють більш глибоко охарактеризувати процес збереження здоров'я як самих студентів, так й їхніх майбутніх клієнтів [5, с. 125].

Маємо констатувати, що проблемний виклад лекційного матеріалу валеологічних дисциплін дозволяють студентам магістратури «поглянути на діалектичну єдність здоров'я/хвороби, стимулюють виникнення питань, сумнівів, заперечень, формують нове бачення проблеми, критичність мислення, створюють умови для пошуку альтернатив, сприяють формуванню суб'єктивної позиції, стимулюють розвиток творчого потенціалу студентів». Особливо це важливим є для майбутніх фахівців соціальної сфери, які безпосередньо мають впливати на процес збереження здоров'я самих себе та тих, хто потребує профілактичної діяльності з попередження негативних та шкідливих звичок [4, с. 66].

Важливою умовою успішного й ефективного опанування знань про формування здорового способу життя є наявність взаємозв'язку нового матеріалу із засвоєним раніше. Цікавість викликає інформація, що базується на знаннях, якими студенти магістратури вже оволоділи в процесі бакалаврської підготовки. У зв'язку з цим доцільно внести корективи в черговість викладання окремих дисциплін із метою поетапного опанування матеріалу. Наприклад, вивчення такої дисципліни, як «Соціально-педагогічна робота з різними типами сімей» (XI семестр) має передувати опануванню знань з формування здорового способу життя, оскільки спочатку студенти магістратури повинні отримати інформацію про різновиди та класифікації педагогічної профілактики ризиків для здоров'я, методичні та організаційні особливості формування здорового способу життя, а вже потім вивчати особливості фізичного, психічного, соціального здоров'я. За такої послідовності дисциплін викладач не витрачає час на пояснення студентам магістратури спеціальності «Соціальна робота», що являють собою ті чи інші теоретичні знання, а безпосередньо перейти до викладу матеріалу про особливості формування здорового способу життя, дати методику його формування [5].

Маємо також констатувати, що важливим аспектом пізнавальної діяльності студентів магістратури спеціальності «Соціальна робота» є тестовий контроль знань, адже відомо, що чим частіше перевіряється

й оцінюється робота студента, тим цікавіше йому працювати. Тести можуть бути використані з метою визначення рівня знань як перед викладенням лекційного матеріалу, так і контроль знань для виявлення рівня засвоєння навчального матеріалу в кінці лекції чи як окрема підсумкова контрольна робота. Як і будь-який інший засіб, тестовий контроль має свої переваги й недоліки [4, с. 69].

Як стверджує видатний психолог С. Рубінштейн, що «для педагогічної практики особливої ваги набуває розроблений у психології принцип значущості. Те, що є особливо цікавим і важливим для людини, стає зрештою мотивом і метою діяльності. Якщо нове знання в процесі засвоєння не набуває особистістю цінності для учня, воно не буде засвоєне або буде засвоєне формально. Процес навчання стає ефективним і успішним, якщо він стимулюється інтересом і пошуком» [4, с. 90; 7, с. 499–502].

Зарубіжний дослідник В. Колбанов доводив, що «активність особистості тісно пов'язана з інтелектуальною та емоційно-вольовою сферою психіки». «Розвиток і освіта жодній людині не можуть бути надані чи повідомлені. Усякий, хто бажає до них долучитися, повинен досягнути цього власною діяльністю, власними силами, власним напруженням», – зазначав А. Дістервег» [2, с. 21]. Він також вважав, що в це сприяє не тільки створенню теоретичної бази знань, формуванню потужної мотивації, а й спонукає до планування і практичної реалізації власної програми здорового способу життя, застосуванню оздоровчих засобів, методик і технологій.

Як зазначають вітчизняні вчені О. Михеєнко та В. Котелевський [3, с. 24; 4, с. 69], «одним із засобів, який сприяє застосуванню знань про здоров'я, дотриманню правил і норм здорового способу життя, корекції власної оздоровчої програми та контролю її ефективності є «Щоденник здоров'я». Це індивідуальний документ, який відображає якісні та кількісні характеристики здоров'я, результати самооцінки і самоконтролю, а також результати власних спостережень».

Вважаємо слушною думку вітчизняних і зарубіжних науковців, що використання певного оздоровчого засобу для когось може мати потужний оздоровчий вплив, для когось бути нейтральними, а комусь завдати шкоди здоров'ю. Саме тому «система оздоровлення повинна змінюватися для кожної людини, а не людина пристосовуватися до певної системи. На основі творчого оздоровчого мислення відбувається індивідуальна корекція способу життя». Як слушно зауважив вітчизняний вчений, доктор медичних наук С. Геник, «методи компенсації різноманітні і винятково індивідуальні. Кожен шукає їх шляхом спроб і помилок, іноді за допомогою лікаря, бо універсальної методики немає. Індивідуальні методи компенсації можуть бути й екзотичними. Якщо їх знайти, можна говорити про здоровий спосіб життя. Іншими словами, система саморегуляції організму і далі керуватиме тисячоголосим оркестром тіла» [1, с. 570; 4, с. 91].

Маємо погодитися з твердженням вітчизняних дослідників, що побудова «кругової діаграми рівня здоров'я є мотиваційним чинником, оскільки дозволяють відстежувати позитивні зрушення у процесі творення свого здоров'я як результат докладання власних вольових зусиль, залучення необхідних оздоровчих засобів. Отже, створюється ситуація успіху, яка стимулює здоровий спосіб життя та виховує культуру здоров'я в процесі самовиховання, саморозвитку, самовдосконалення студентів магістратури.

Висновки. 1. Проблема пізнавальної діяльності студентів магістратури спеціальності «Соціальна робота» є важливою складовою освітнього процесі закладів вищої освіти. 2. Основою пізнавальної діяльності є складне поєднання інтелектуальної, вольової та емоційної сфери майбутніх соціальних працівників. 3. Пізнавальна діяльність студентів магістратури стимулюється вольовими зусиллями та увагою. 4. Активізації пізнавальної діяльності студентів магістратури спеціальності «Соціальна робота» сприяють: вирішення завдань проблемного характеру, індивідуальний пошук і вивчення нових знань; усвідомлення потреби, важливості, доцільності вивчення навчальних дисциплін, що сприяють збереженню здоров'я.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо вивчення оздоровчих засобів в процесі збереження здоров'я студентів закладів вищої освіти.

References

1. Геник С. *Скарби здоров'я навколо нас*. Івано-Франківськ, 2002. 232 с.
Genyk, S. (2002). *Skarby zdorovia navkolo nas*. [Health treasures around us]. Ivano-Frankivsk, Ukraine.
2. Колбанов В. Валеология: основные понятия, термины и определения. Санкт Петербург, 1998. 192 с.
Kolbanov, V. (1998). *Valeologija: osnovnye ponjatija, terminy i opredelenija*. [Valeology: basic concepts, terms and definitions]. St. Petersburg.
3. Михеєнко О., Котелевський В. *Щоденник здоров'я*. Суми, 2011. 74 с.
Mikheienko, O., and Kotelevskiy, V. (2011). *Shchodennyk zdorovia* [Health diary]. Sumy, Ukraine.
4. Михеєнко О., Литвиненко В., Лянной М., Лянна О. Активізація пізнавальної діяльності студентів під час навчання основ здоров'я. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. № 2 (86). С. 64–69.

- Mikheienko, O., Lytvynenko, V., Lianoi, M., Lianna, O. (2019). Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti studentiv pid chas navchannia osnov zdorovia [Enhancing students' cognitive activity while learning the basics of health]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii : naukovyi zhurnal. – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: scientific journal*, 2 (86), 64–69.
5. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навчальний посібник. Київ: МП Леся, 2013. 212 с.
Nosko, M. O., Hryshchenko, S. V., and Nosko, Ju. M. (2013). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia. [Building a Healthy Lifestyle]: navchalnyi posibnyk [Tutorial]. Kyiv, Ukraine: Lesia.
6. Ничкало Н., Кудина В. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. Черкаси, 2002. 248 с.
Nychkalo, N., and Kudyna, V. (2002). Profesiina osvita v zarubizhnykh krainakh: porivnialnyi analiz. [Vocational education in foreign countries: a comparative analysis]. Cherkasy, Ukraine.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт Петербург, 2011. 348 с.
Rubinshtejn, C. L. (2011). Osnovy obshhej psihologii. [Fundamentals of General Psychology]. St. Petersburg, Russia.

Vorokhaev O.

ORCID 0000-0003-3943-4300

Ph.D. student of the Department
of Social Work and educational and pedagogical sciences
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: a.vorokhaev@gmail.com.

SOME ASPECTS OF COGNITIVE ACTIVITY OF MASTER'S STUDENTS DURING THE MASTER OF VALEOLOGICAL DISCIPLINES

The article analyzes the problem of cognitive activity of master's students. It is found out that promotes the cognitive activity of master's students during the mastery of valeological disciplines: solving problems of individual nature, individual search and study of new knowledge; awareness of the need, importance, and expediency of studying disciplines that promote good health. It is justified that future social professionals should directly influence the process of maintaining the health of themselves and their clients, who need preventive activities to prevent negative and bad habits.

Article's purpose is to analyze some aspects of cognitive activity of master's students of higher education institutions.

The methodology is based on the general principles and basic modern principles of pedagogical science, psychology, and reflects the relationship of methodological approaches to the study of scientific and methodological views of domestic scientists on the problem of cognitive activity of graduate students.

Scientific novelty: it is proved that the activation of cognitive activity of master's students in the process of studying valeological disciplines is most facilitated by solving problems of a problematic nature.

Conclusions. 1. The problem of cognitive activity of master's students majoring in «Social Work» is a necessary component of the educational process of higher education institutions. 2. The basis of cognitive activity is a complex combination of intellectual, volitional and emotional spheres of future social workers. 3. Cognitive activity of master's students is stimulated by strong-willed efforts and attention. 4. Activation of cognitive activity in the process of preserving the health of master's students is facilitated by: solving problems of an individual nature, individual search and study of new knowledge; awareness of the need, importance, and expediency of studying disciplines.

Key words: master's students; cognitive activity; Healthy Lifestyle; maintaining good health.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор С. В. Грищенко